

STUDENȚI TRANSILVĂNENI LA UNIVERSITATEA DIN PADOVA ÎN SECOLUL AL XVII-LEA

Florina CIURE*

TRANSYLVANIAN STUDENTS AT THE UNIVERSITY OF PADUA IN THE SEVENTEENTH CENTURY

Abstract

Transylvanian students, who completed their training at Padua, the University of Venetian Republic, were the main vectors to diffuse the innovative ideas in their homeland. Since the XIVth century many chancellors and notaries studied at the university. In the sixteenth century most students had attended canon law becoming canons or bishops, but in the seventeenth century they preferred medicine, philosophy and legal right. Transylvanian students, mostly of Hungarian ethnicity and Saxons, published works in the city of Padua, and whether they studied legal right, theology or medicine, after returning home they spread the new acquired ideas and practices, and many of them as teachers shared their experience to those eager for knowledge.

Keywords: Transylvania, Venice, University of Padua, students.

Universitatea din Padova¹, imediat după anexarea în 1405 de către Veneția a signoriei Carraresilor, avea să fie declarată universitate unică pe teritoriul Republicii². Începând încă din secolul al XIV-lea, numeroși membri ai clerului catolic ungaro-transilvan, ca și mulți cancelari și notari, și-au desăvârșit studiile la universitatea padovană. În primele trei secole de existență (1222-1526), Universitatea din Padova a primit în aulele sale 205 studenți din Regatul Ungariei³. Este interesant cum a reușit Universitatea din Padova să dobândească această faimă și care au fost pârgurile necesare pentru atingerea recunoașterii europene. Cele mai importante școli italiene de medicină erau cele de la Padova, Bologna, Pavia, Roma. În secolul al XII-

* Muzeul Țării Crișurilor, florinaciure@gmail.com.

¹ Vezi: Andrea Gloria, *Monumenti dell'Università di Padova*, vol. 1-2, Veneția, 1884-1888; Giuseppe Giomo, *L'Archivio antico della Università di Padova*, Veneția, 1893; Antonio Brillo, *Brevi memorie sulla Università di Padova e sugli stemmi in essa esistenti*, Roma, 1898; Biagio Brugi, *Gli scolari dello studio di Padova nel Cinquecento*, ediția a II-a, Padova, 1905; Gasparo Zonta, Giovanni Brotto, *Acta graduum academicorum Gymnasii Patavini ab anno 1406 ad annum 1450* (Fonti per la storia dell'Università di Padova, nr. 4, 5, 6), Padova, 1970; Elda Martellozzo Forin, *Acta graduum academicorum ab anno 1501 ad annum 1550* (Fonti per la storia dell'Università di Padova, nr. 2, 3, 7), Padova, 1969-1971.

² Antonio Poppi, *La teologia nell'università e nelle scuole*, în *Storia della cultura veneta. Il Cinquecento*, vol. 3/III, coord.: Girolamo Arnaldi și Manlio Pastore Stocchi, Vicența, 1984, p. 2; Gaetano Cozzi, *La politica culturale della Repubblica di Venezia e l'Università di Padova*, în *Tribute to Galileo in Padua. International Symposium* (sub îngrijirea Universității din Padova; Padova, 2-6 decembrie 1992), Trieste, 1995, p. 51-68.

³ Pietro Verrua, *Umanisti ed altri "studiosi viri" italiani e stranieri di qua e di là delle Alpi e dal mare*, Geneva, 1924, p. 42.

lea, din cauza constrângerilor dogmatice la care erau supuși de către Curie, mulți profesori și studenți ai Universității din Bologna părăseau acel vechi focar de cultură și ajungeau la Padova. Aici, *Antiqua et praeclara Universitas Patavina, bonarum litterarum mater gloriosa et Artium ac Scientiarum Parens optima* s-a dovedit a fi cu adevărat o excelentă instituție ocrotitoare și promotoare a artelor și științelor⁴. Se răspândise faima că *Patavinam libertatem questies meminerint, suspirant*, adică „toți suspină când își aduc aminte de libertatea patavină”⁵. Universitatea din Padova și-a deschis porțile pentru studenții de diverse confesiuni și a adoptat măsurile necesare pentru a le asigura acestora o activitate netulburată, supravegheată totuși cu discreție. Astfel s-a putut dezvolta acest mare centru universitar, care a atins un meritat prestigiu în secolele XV-XVII. În linii generale, organizarea universității păstra tiparul din secolul al XIV-lea. Existau două mari diviziuni, de o parte fiind studiile de drept canonic și civil, iar de cealaltă studiile de filozofie, medicină și, mai târziu, de teologie. Unii erau numiți „legiști”, iar ceilalți „artiști”, medicina fiind studiată de către „artiști”⁶. La bunul mers al activității universității vegheau autoritățile Serenissimei⁷. De fapt, acceptând reflecțiile profesorului Gino Benzoni, Veneția întreținea cu fiecare oraș care se afla sub administrația sa un raport aparte, însă Padova este centrul urban cel mai apreciat la Veneția, cel de care Republica era mult mai interesată, pe care îl cunoștea mai bine și de care se îngrijea asiduu⁸. Veneția crease încă din 1577 magistratura *Riformatori dello Studio di Padova*, „cei trei reformatori”, instituție care a durat două secole, până în 1788, și care se ocupa cu administrarea sistemului universitar, fără a-i îngădi autonomia. La începuturile fondării Universității, „școlile” acesteia au fost răspândite în diverse puncte ale orașului, în funcție de edificiile aflate la dispoziție. Cu timpul însă, Republica a alocat universității clădiri cu destinație specifică. Astfel, a fost transformat în sediu de școală un renumit han numit „Boul”. „Il Bo” a devenit, după lucrările din 1542-1601, faimosul local istoric al universității, înzestrat cu un splendid „cortile”, o admirabilă operă de arhitectură a lui Sansovino. În „Aula magna” și pe sub portic se păstrează și astăzi, ca într-un adevărat muzeu heraldic, stemele profesorilor și studenților care între anii 1542 și 1687 au deținut, prin votul de încredere al colegilor lor, demnitatea de rector, *sindaco* sau consilier⁹. Deoarece marea majoritate a studenților o formau tinerii lipsiți de mijloace materiale, era necesar să li se vină în ajutor asigurându-li-se cazarea, întreținerea și studiile, astfel că Republica venețiană a creat colegii. Cel dintâi, destinat studenților „artiști”, a luat ființă în 1616. Avea catedre pentru filozofie și medicină; alături de acestea, mai țineau cursuri libere un număr de doctori selectați *ad libitum* de către studenți. Colegiul era condus de către un președinte ales dintre profesori pe o durată de trei ani¹⁰.

O altă problemă delicată pe care a trebuit să o rezolve Republica venețiană a fost aceea a acordării titlului de doctor. Prin bula *Sacrosancta* (1564), pontiful Pius al IV-lea (1559-1565) impusese candidaților la doctorat adoptarea confesiunii catolice; erau excluși astfel ortodocșii, protestanții și evreii. O asemenea măsură dăuna intereselor economice ale Veneției, care a intervenit instaurând în locul licenței arhiepiscopale o alta laică, pe care o conferea autoritatea de stat venețiană, scutindu-i în același timp pe candidații lipsiți de mijloace de costisitoare taxă la care fuseseră supuși până atunci¹¹. Prima licență eliberată în aceste condiții, numită „de autoritate veneta”, a fost conferită la 1 iunie 1616.

Referitor la planul de învățământ, precizăm că la Padova studiile medicale aveau o durată de 3 ani. Tinerii care studiau filozofia și medicina aveau cursurile predate la numeroasele catedre,

⁴ Nicolae Vătămanu, *Dohtori și pătimiși*, București, 1974, p. 85.

⁵ P. V. Haneș, *Școala de la Padova și stolnicul C. Cantacuzino*, în *Convorbiri literare*, LXVI, nr. 1, 1933, p. 47; Idem, *Studii de istorie literară*, București, 1970, p. 132.

⁶ N. Vătămanu, *op. cit.*, p. 85.

⁷ *Ibidem*, p. 86.

⁸ Gino Benzoni, *La Repubblica di Venezia e l'Università di Padova*, în *Studi veneziani*, XXXIV, 1997, p. 82.

⁹ N. Vătămanu, *op. cit.*, p. 86.

¹⁰ Antonio Favaro, *L'Università di Padova*, Veneția, 1922, p. 53.

¹¹ Ramiro Ortiz, Nicolae Cartojan, *Lo Stolnic Cantacuzino, un grande erudito romeno a Padova*, București, 1945, p. 31.

în total peste patruzeci. Cele care priveau în special medicina erau catedrele de anatomie, de chirurgie, de lectură comentată a scrierilor lui Avicenna, repartizată în trei serii; urmau cele de metafizică, de filozofie ordinară și extraordinară, cele despre puls și urină, despre plantele medicinale (simplicia) și, în sfârșit, cele de teorie medicală, împărțite și ele în serii: ordinară, extraordinară, prima, a doua și a treia¹². În plus, la Padova erau studiate și științele naturii, astfel că tinerii care frecventau „Ateneo patavino” nu își însușeau numai o cultură teologică sau scolastică. Dacă în secolele XIV-XV mai numeroși sunt tinerii din arealul ungaro-transilvan care frecventează cursurile de drept canonic, devenind prepoziți, canonici și chiar episcopi, în secolele XVI-XVII predomină cei care studiază medicina, filozofia, și dreptul juridic.

În ceea ce privește originea lor, aceștia erau în marea lor majoritate maghiari și sași, în mai mică măsură românii din Transilvania putând accede spre a studia în treptele secundare de învățământ, care le-ar fi înlesnit accesul la studiile universitare. Multe nume de maghiari și de sași din Transilvania apar menționate în lucrările lui Andrei Veress¹³, de exemplu: Iohannes Megirling din Sibiu, licențiat¹⁴ în medicină la Padova (1418), apoi licențiat în drept canonic de la aceeași universitate: Michael Ungarus din Lipova (1448), Georgius Zas Ungarus „canonicus ecclesiae Transilvaniae” (1448), Stephanus Ungarus din Transilvania, (1468), Ioan Vitéz, devenit, ca episcop, unul din celebrii umaniști ardeleni, Matei Rhedel din Brașov (1472), Petrus Bogosy din Satu Mare (1472), Tristan Gutterman (1476), ca și Ladislau Stuff, care a studiat medicina (1553), Paul Benkner din Brașov „magister artium” (1544), Paul Kertschig (Kercz) din Brașov (1562), Peter Bogner din Brașov (1563), Valentin Urbeger (1568), Farkas Kendy (1571), Ștefan Galffy (1578), Gabriel Haller (1582), Ștefan Kakas (1582-1584), Iohan Hertelius (1589-1591)¹⁵. Este posibil ca printre acești studenți să fi fost sporadic și români, deoarece nu toți au fost înregistrați cu numele de familie, ci doar cu indicația „de Transilvania” sau „Transylvanus”; astfel fiind înmatriculați la Padova: „Petrus de Cibirio de Transilvania” (1476), „Ioannes de Transilvania” (1484), „Paulus Transylvanus” (1500) și „Michael de Varadino” (1500)¹⁶. Paulus Transylvanus, student la drept juridic, și Michael de Varadino, student în drept ecleziastic, au asistat, la 22 august 1500, la primirea diplomei în drept canonic de către Nicolai Abran de Naghlucze¹⁷.

Nobilul transilvănean Andrei Marci se înscria la 20 aprilie 1597 la Universitatea din Padova, în registrul „artiștilor”, la fel cum va proceda, doi ani mai târziu, la 13 octombrie 1599, Paul Göcsi, cel care, după o jumătate de an de studii, la începutul lui mai 1600 revenea la Cluj, unde primea un post de profesor la colegiul unitarian¹⁸. La 12 mai 1600, rezultă ca înscris în registrul studenților în drept transilvăneanul Ștefan Fout¹⁹. Sibianul Andrei Hasler apare înregistrat în rândul studenților „artiști”, la 19 noiembrie 1603, iar concitadinul său Cristofor Ungler era student în drept, înmatriculat la 10 iunie 1604; la 1 august 1605, Ungler era ales consilier în comisia juridică. Aceștia au fost urmați la Padova de brașovenii Ioan Kerzi, la 10 iunie 1604, Marin Herselý, la 14 ianuarie 1605, Chiril Greisler, la 28 iulie

¹² Iacob Phillippo Tomasini, *Gymnasium Patavinum*, 1654, apud P. V. Haneș, *Școala de la Padova*, p. 17.

¹³ A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina studentium (1264-1864)*, Budapesta, 1915; Idem, *Matricula et acta Hungarorum in Universitatibus Italiae studentium, 1221-1864. Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai, 1221-1864*, Budapesta, 1941.

¹⁴ Precizăm că, cei licențiați la Padova, primeau titlul de doctor.

¹⁵ Vezi și Andrea Fara, *I sassoni di Transilvania nelle Università d'Europa tra XIV e XVI secolo*, în *Annuario dell'Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica di Venezia*, VIII, nr. 8, 2006, p. 119-133; autorul semnalează un grup de lucru condus de către profesoara Gizella Hoffmann de la Universitatea din Szeged, grup care are drept obiectiv cercetarea unor informații inedite și sistematizarea datelor existente referitoare la prezența maghiarilor în universitățile europene; Marco Forlivesi, „Nationes” universitarie e identità nazionale. *Il caso della “natio germanica” nello Studio di Padova*, în *Identità nazionale e valori universali nella moderna storiografia filosofica*, volum îngrijit de Gr. Piaia, R. Pozzo, Padova, 2008, p. 19-33.

¹⁶ George Lăzărescu, Nicolae Stoicescu, *Țările Române și Italia până la 1600*, București, 1975, p. 196; vezi și Tonk Sándor, *Erdélyiek egyetemjárása a középkorban*, București, 1979, *passim*; Szabó Miklós, Tonk Sándor, *Erdélyiek egyetemjárása a korai újkorban 1521—1700*, Szeged, 1992.

¹⁷ A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 22.

¹⁸ *Ibidem*, p. 108, Szabó M., Tonk S., *op. cit.*, p. 214.

¹⁹ A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 110.

1605²⁰, Bartolomeu Hirschberg, în aprilie 1616, toți optând pentru studiul dreptului civil²¹.

Din păcate, cunoștințele dobândite la Padova nu au putut fi împărtășite compatrioților săi de către Ștefan Keokeosi [Kokos] Orbok, cel care, la 27 mai 1626, obține diploma în filozofie și medicină, deoarece, doi ani mai târziu, la 23 aprilie 1628, se stinge din viață la Padova, fiind înmormântat în biserica San Francesco²².

Cronicarul sas Georg Kraus, beneficiind de sprijinul material al principelui Gabriel Bethlen, a făcut o călătorie de studii în Italia. A ajuns mai întâi la Veneția, apoi timp de un an și jumătate a studiat dreptul civil la Padova. Și-a întrerupt studiile padovane, mai întâi pentru o scurtă perioadă de timp, după care revenea, la 29 iulie 1629, fiind menționat în registrul studenților „juriști” din Padova²³. Dar ciuma care în 1630 a făcut ravagii în Italia, precum și lipsa banilor l-au silit să ia drumul Transilvaniei²⁴. Andrei Veress opina că ar fi fost posibil ca Georg Kraus să plece din Padova, după 24 august 1630, la Ferrara, la Florența, la Siena, pentru a ajunge apoi la Roma²⁵. Reîntors în Transilvania, Kraus s-a stabilit în orașul Sibiu, iar în 1646 s-a mutat la Sighișoara, unde i s-a încredințat funcția de notar și unde, de fapt, a și trecut la cele veșnice, în 26 ianuarie 1679²⁶.

În *Cronica Transilvaniei*, notarul sas amintește vizita lui Petru Bethlen, nepotul principelui, în Italia în anul 1627, care, „după terminarea treburilor de la Veneția [...] a plecat acasă, iar din porunca lui Gabriel Bethlen l-a lăsat pe Ioan Horváth de Pálóczi să-și urmeze studiul dreptului și al arhitecturii militare la Padova, unde l-am găsit și în anul 1628, pe vremea peregrinării mele. Am discutat și studiat împreună cu el aproape trei ani. Acest Ioan Horváth a devenit mai târziu prefect și mareșal al curții lui Ștefan Bethlen, iar după moartea domnului său a fost secretarul milostivului domn Gheorghe Rákóczy [I, n. n.], principele Transilvaniei, și a rămas prietenul meu statornic până la moartea sa”²⁷. La 11 octombrie 1628, Ioan Horváth de Pálóczi apare într-adevăr înscris în registrul studenților „juriști”²⁸ de la Universitatea din Padova, iar la 1 septembrie 1629 era publicată la Padova lucrarea acestuia *Mnemosyne historica de quatuor summis imperiis. Quadraginta et Novem, Et de Regibus Hungariae, decem et quatuor Abecedariis modulata*. Cui adjecta triga orationum, de *Excellentia* 1. Monarchiae Hungaricae. 2. Vitae Aulicae. 3. Virtutis Bellicae. *Deproperante Ioanne Horvath de Palocz Ungaro*. Patavii Antenoris. Anno MDCXXIX²⁹.

La 2 iulie 1628 se afla la Padova orădeanul cu nume austriac Christoph Wilhelm Velderndorffer, care n-a studiat prea mult timp la universitatea de aici, deoarece la 12 septembrie se afla deja la Siena³⁰. Atrăși de studiul „artelor” au fost și clujenii Laurențiu Balk, înmatriculat la Padova la 6 octombrie 1626, și Caspar Czanadi, înscris la drept civil la 13 decembrie 1627³¹. Clujeanul Balk Lőrincz părăsea Padova în august 1629, după mai puțin de un an în care a studiat medicina, și revenea în orașul natal, primind în 1631 titlu nobiliar din partea principelui Gheorghe Rákóczy³². Începând cu 19 iulie 1629, studia medicina la Padova transilvăneanul Paul Czenadi³³, aproximativ în aceeași perioadă – 20 iulie 1629 – sibianul Colman Gottzmister începea studiul dreptului la aceeași universitate³⁴.

²⁰ *Ibidem*, p. 112-113.

²¹ *Ibidem*, p. 114.

²² *Ibidem*, p. 116-117.

²³ *Idem*, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 118.

²⁴ Georg Kraus, *Cronica Transilvaniei (1608-1665)*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Gheorghe Duzinchevici și Eva Reus-Mârza, București, 1965, p. X.

²⁵ A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitatibus Italiae*, p. 214.

²⁶ G. Kraus, *op. cit.*, p. X-XI.

²⁷ *Ibidem*, p. 65.

²⁸ A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 118.

²⁹ *Idem*, *Matricula et acta Hungarorum in universitatibus Italiae*, p. 213-214.

³⁰ *Ibidem*, p. 213.

³¹ *Idem*, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 116-117; Szabó M., Tonk S., *op. cit.*, p. 63.

³² A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitatibus Italiae*, p. 213.

³³ *Idem*, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 118.

³⁴ *Ibidem*, p. 120.

La întoarcerea în țară, mai mulți absolvenți ai studiilor universitare padovane au fost coopțați în sistemul de învățământ transilvănean. După ce și-a obținut diploma în filosofie și medicină, la 27 mai 1632, Ozdy Tamás, care studiasse la Padova din 20 februarie 1630, a fost numit profesor la gimnaziul unitarian din Cluj, ajungând apoi chiar la conducerea acestei instituții³⁵.

În 2 iulie 1630 se înscria ca student „artist” Baltazar Solymosi, iar la 7 ianuarie 1632 ajungea la Padova și Mihai Dalnoky³⁶, în schimb Matei Bloenstain se înmatricula la drept în 27 mai 1632³⁷. Baltazar Solymosi, după patru ani de studiu la Padova, revenea acasă în toamna anului 1634, fiind numit lector la gimnaziul unitarian din Cluj³⁸. Alți clujeni urmau calea concitadinilor lor și optau pentru studii la Universitatea din Padova, în vederea dobândirii cunoștințelor necesare unei cariere deosebite, indiferent de domeniul ales. La 25 ianuarie 1635 se înscria la Universitatea din Padova, ca student la „arte”, transilvăneanul Laurențiu Nagy Dalnoki, și, după trei ani de studiu susținut, obținea diploma de medic, revenind ulterior la Cluj³⁹. La 18 aprilie 1635 se înscria la „arte” „Johannes von Langen Transylvanus”, urmat la 6 august 1635 de către clujeanul Ștefan Lutschy și de Ioan Dalnoki, la 25 ianuarie 1636, ultimii doi înscriindu-se la drept⁴⁰. Ioan și Laurențiu Nagy Dalnoki părăseau Padova în anul 1638, la 7 noiembrie ajungând la Cluj, iar din 17 februarie 1639 erau numiți lectori la gimnaziul unitarian⁴¹.

Universitatea padovană oferea posibilități multiple de studiu, tinerii sosiți aici putând să-și însușească o cultură vastă și cât mai variată. În 21 ianuarie 1633, Árkosi Gelei Benedek era dascăl la gimnaziul unitarian din Cluj, iar la 9 septembrie 1636 pleca la Padova, unde studia ebraica cu rabinul Porto Emánuel, timp în care un alt student, Laurențiu Nagy Dalnoki, elaborează o lucrare despre studierea limbii ebraice pe care amintitul rabin o publica în *Dipluranalogia*, împreună cu o epigramă a lui Gelei⁴². La 28 octombrie 1636, acesta din urmă se înscria la Universitatea din Padova, ca student la „arte”, în 2 noiembrie 1639 el ținea un discurs⁴³ la Universitate, iar la 7 martie 1640 prezenta public un alt discurs⁴⁴. La 20 mai 1640, Árkosi Gelei Benedek era ales consilier în colegiul „artiștilor”. În martie 1643 el era trimis la Veneția pentru rezolvarea unor probleme școlare, iar în 1645 părăsea Padova, la 5 mai 1645 ajungând la Cluj, fiind primit cu mare fast între profesorii de la colegiul unitarian la 13 mai 1645⁴⁵.

Mihai Illjeffalvius s-a înmatriculat la Padova, ca student la „arte”, la 20 aprilie 1651, iar Balthasar Rákosi s-a înscris la medicină la 22 decembrie 1651. După cinci ani de studiu, la 15 iunie 1655 Rákosi a obținut diploma de doctor în filosofie și medicină, în același an donând patru lucrări de medicină bibliotecii Universității din Padova. La sfârșitul anului 1656 a părăsit Padova pentru a se întoarce acasă, la 3 februarie 1659 fiind numit profesor la

³⁵ Idem, *Matricula et acta Hungarorum in universitatibus Italiae*, p. 214; Szabó M., Tonk S., *op. cit.*, p. 276.

³⁶ A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 121; Szabó M., Tonk S., *op. cit.*, p. 188-189.

³⁷ A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 121; Szabó M., Tonk S., *op. cit.*, p. 179.

³⁸ A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 122; Szabó M., Tonk S., *op. cit.*, p. 26.

³⁹ A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitatibus Italiae*, p. 214; Szabó M., Tonk S., *op. cit.*, p. 150.

⁴⁰ A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 122-123; Szabó M., Tonk S., *op. cit.*, p. 150.

⁴¹ A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 124.

⁴² *Ibidem*, p. 123.

⁴³ *Philosophiae et medicinae Elogium. Pro auspiciis Studiorum Athenaei Patavini primordiis, publice in ecclesia cathedrali frequenti lectissimorum hominum consensu dictum*, ex mandato Almae Universitatis D. D. Theologorum, Philosophorum et Medicorum a Benedicto Arcosino Transylvano: Die. 2 Novembris MDCXXXIX. Patavii. Typis Iulii Crivellarii. Impressoris D. D. Artistarum. Superiorum permissu.

⁴⁴ *Oratio in laudem Sacro Sanctae Theologiae, quam jubente Mag. DD. Theolog. Philos. et Medicorum Universitate*, die 7. Martii D. Thomae Aquinati Benedictus Arkosinus Transylvanus [tenuit]. Patavii A. DMDCXXXIX. Apud Iulium Crivellarium impressorem Universitatis Artistarum. Superiorum permissu.

⁴⁵ A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 123-127; Szabó M., Tonk S., *op. cit.*, p. 32.

gimnaziul unitarian din Cluj⁴⁶. La 7 iulie 1659 devenea medic al lui Acațiu Barcsay, acesta acordându-i titlul de doctor în filosofie și medicină⁴⁷.

La Universitatea din Padova a studiat și transilvăneanul Andrei Petsi, pe care îl găsim înscris la medicină, la 25 septembrie 1657, și care, la 13 decembrie 1659, susținea examenul de absolvire pentru obținerea diplomei în medicină și filosofie. La scurt timp după aceea, el părăsea Padova spre a ajunge la Veneția, unde își va exercita profesia, ca medic, vreme de cinci ani, după care va reveni la Cluj. În 1665 Petsi se stabilea la Sibiu pentru o perioadă de opt ani, după care se întorcea în orașul natal, unde va deceda în anul 1689⁴⁸.

La universitatea padovană și-a desăvârșit educația și sasul transilvănean Laurențiu Toppeltin. Originar din Mediaș, acesta se înscria la Universitatea din Padova la 10 iunie 1661, ca student la drept; părăsea curând Padova, pentru ca în mai 1663 să revină după aproape doi ani petrecuți la Roma, cu începere din august 1661 fiind bibliotecar al studenților ce urmau studiile de drept canonic⁴⁹.

La 1 august 1665 devenea student, în rândul „artiștilor” de la Padova, transilvăneanul Luca Binder⁵⁰; la universitatea padovană ajungeau de asemenea Martin Herman, la 12 septembrie 1667, și Tobias Fleischer, la 5 mai 1668. Herman a obținut diploma în medicină, la 20 august 1668, iar în 1668 a donat două lucrări de medicină Bibliotecii universității padovane⁵¹. Brașoveanul Martin Sývaldt devenea student la drept, la Universitatea din Padova, la 21 septembrie 1685⁵². În biserica Santa Sofia o inscripție îl comemorează și astăzi pe studentul transilvănean Gaspar Horvath⁵³.

Întorși în patrie, acești tineri ocupau cel mai adesea funcții administrative și posturi didactice. Cei care au îmbrățișat cariera ecleziastică au adus un suflu nou în parohiile orășenești sau în curiile episcopale, o filozofie care se îmbina cu inflexibila aplicare a normelor dreptului canonic⁵⁴. Medicii, învățăcei la Padova ai marilor doctori, care i-au învățat să diagnosticheze prin metode practice diferitele maladii, aplicau cu pricepere, modestie, umanitate și inteligență vechile învățături, corelându-le cu noile tehnici chirurgicale⁵⁵.

Animați de noile curente intelectuale, tinerii transilvăneni educați în Occident și-au adus în principat contribuția directă la dezvoltarea mai multor domenii de activitate. În activitatea lor, un important rol l-au avut cărțile tipărite la Veneția și Padova, aduse de ei în Transilvania, contribuind astfel la sporirea fondului de carte din bibliotecile transilvănene. Toți tinerii care frecventaseră universitatea din Padova vedeau o consistentă cultură literară. Mulți dintre aceștia publicaseră opusculă în limba latină în timpul șederii lor în Italia, devenind chiar cărturari umaniști cunoscuți. Studenții de la Padova luaseră contact direct cu literatura italiană, fapt demonstrat de cărțile aduse de ei în țară. De exemplu, în biblioteca personală a lui Francisc Nádasdy se regăsesc operele unor autori italieni⁵⁶. Indiferent de specialitatea urmată în cursul studiilor padovane, la întoarcerea în principat acești transilvăneni au contribuit la răspândirea noilor idei și practici, influențând hotărâtor societatea vremii.

⁴⁶ A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 127-129.

⁴⁷ Idem, *Matricula et acta Hungarorum in universitatibus Italiae*, p. 216-217.

⁴⁸ Idem, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 129.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 130-131; Szabó M., Tonk S., *op. cit.*, p. 280.

⁵⁰ A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 131; Szabó M., Tonk S., *op. cit.*, p. 156.

⁵¹ A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 132; Szabó M., Tonk S., *op. cit.*, p. 168.

⁵² A. Veress, *Matricula et acta Hungarorum in universitate Patavina*, p. 133.

⁵³ *Ibidem*, p. 73; Eugenio Kastner, *Cultura italiana alla corte transilvana nel secolo XVI*, în *Corvina*, II, 1922, p. 52.

⁵⁴ Bruno Nardi, *Studi sull'aristotelismo padovano*, Padova, 1959, *passim*.

⁵⁵ Antonio Favaro, *Lo studio di Padova nei tempi di Niccolò Copernico*, în *Atti del R. Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti*, VI, 1880, p. 285-356.

⁵⁶ E. Kastner, *Cultura italiana*, p. 54.